

УДК 94(477.43/44)“1918”:351.854/855.3

О.М.Бачинська

Порядок отримання дозволів на культурно-мистецькі заходи за гетьманату П.Скоропадського (на прикладі Поділля)

Культурно-просвітні товариства, творчі колективи і окремі митці за гетьманату П.Скоропадського могли здійснювати діяльність лише за умов отримання ними спеціальних дозволів від державних органів влади. Порядок і процедура отримання потрібних дозволів, а також здійснення державного контролю за проведенням культурно-мистецьких заходів в Українській Державі ще не були предметом спеціального дослідження. У статті показано діяльність місцевих державних органів влади щодо надання дозволів для проведення культурно-мистецьких заходів та відкриття відповідних закладів.

На основі комплексу опублікованих та архівних джерел з'ясовано порядок і процедуру отримання необхідних дозволів на театральні вистави, концерти та інші заходи. Вказується, що порядок і процедура видачі дозволів на проведення культурно-мистецьких заходів регламентувалися законами і обіжниками Міністерства внутрішніх справ Української Держави, а також розпорядженнями Подільського губернського старости. Наведено приклади звернень культурно-просвітніх товариств і окремих осіб щодо проведення культурно-мистецьких заходів та відповідних дій місцевих органів державної влади. Також показано види, методи і форми державного контролю за проведенням культурно-мистецьких заходів. Зокрема, вказується на обов'язкову звітність та пояснення щодо проведених вистав, концертів тощо, які мали подавати організатори заходів місцевим органам державної влади. З'ясована відповідальність за ухиляння чи несвоєчасне подання організаторами культурно-мистецьких заходів звітності до канцелярії губернського старости.

Викладений у статті матеріал дає можливість більш повніше відобразити культурно-просвітню та мистецьку діяльність на Поділлі за гетьманату П.Скоропадського.

Ключові слова: дозвіл, відчит, вистава, кінематограф, концерт, Поділля, гетьманат П.Скоропадського.

Наукова, публіцистична і мемуарна література репрезентує різні оцінки доби Української Держави П.Скоропадського. Більшість прихильників гетьманату вважали його справжньою українською державою, де функціонували дієздатні органи влади, наводився лад та порядок, де діяв відновлений інститут приватної власності, що призвело до нормалізації економічного та громадського життя, а заходи уряду у сфері науки і культури мали вражаючий успіх [24, с. 3]. Різноманітні аспекти освітньо-культурного і мистецького життя Поділля за гетьманату П.Скоропадського висвітлені у роботах О.Завальнюка [18; 19; 20], О.Комарницького [20], В.Стецюка [18], А.Антонишина [6; 7], Т.Герасимова [15], О.Кравчука, Н.Марценюк [22], низці наших публікацій [8; 9; 10; 11]. Дослідниками

показано функціонування культурно-мистецьких закладів, висвітлено діяльність культурно-просвітніх організацій, охарактеризовано гастрольні виступи театральних труп, хорових колективів та окремих артистів естради, цирку тощо. Відомо, що для проведення культурно-мистецьких заходів творчим колективам, культурно-просвітнім товариствам та окремим артистам необхідно було мати спеціальні дозволи. Проте порядок і процедура видачі цих дозволів ще не стали предметом спеціального дослідження.

Метою даної статті є з'ясування вимог законодавства та відповідних дій місцевої влади за доби гетьманату П. Скоропадського щодо надання дозволів на відкриття закладів та проведення заходів культурно-мистецького спрямування. Для цього необхідно виконати наступні дослідницькі завдання: показати здійснення контролю за проведенням мистецьких, культурно-просвітніх заходів та підзвітність їх організаторів.

У дослідженні були використані матеріали фонду 1793 “Подільський губернський староста Української Держави” Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, а також документи і матеріали збірників, що присвячені діяльності місцевих органів влади на Правобережжі у добу Гетьманату та “Просвіти” Поділля в добу Української революції 1917–1920 рр. [3; 16; 25].

За Гетьманату державна влада на місцях була представлена губернськими та повітовими старостами. До повноважень старост належали підтримка правопорядку в губернії, ознайомлення населення із законами, інформування уряду про ситуацію в губерніях, контроль за діяльністю повітових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, політичний нагляд за державними і громадськими організаціями. На посаду губернського старости Поділля було призначено С. Кисельова [23, с. 195; 14, с. 329].

11 травня 1918 р. Міністерство внутрішніх справ (далі – МВС) оповістило про заборону “всіх зборів, з'їздів і зборищ” без згоди губернських старост. Наступного дня це розпорядження було розіслано повітовим комісарам і начальникам міліції для подальшого інформування [1, арк. 1-3]. Дана оповістка викликала чимало запитань. Так, вже 13 травня 1918 р. Кам'янецький повітовий комісар дізнавався чи поширювалася дана заборона на міські думи, повітові ради, волосні ради та інші установи. 15 травня з таким запитанням звернувся до міністра внутрішніх справ і губернський староста [1, арк. 4, 6]. На що 5 липня департамент Державної варті МВС повідомив, що при роз'ясненні питання стосовно зібрання земських інституцій слід керуватися обіжником МВС по департаменту місцевого самоврядування від 5 червня 1918 р. [1, арк. 13].

16 червня 1918 р. Подільський губернський староста, зважаючи на необхідність забезпечення порядку і спокою в регіоні, видав обов'язкову постанову, яка забороняла без отриманого дозволу (у Кам'янці безпосередньо від губернського старости, а в інших місцях – від відповідних повітових старост) збір пожертвувань, а також різні вечори, гуляння, концерти, вистави, бали, маскаради, лотереї, лекції, читання та інші заходи, як у приміщеннях, так і у відкритих місцях. За невиконання цієї постанови порушникам загрожував штраф розміром

до 3000 руб. або арешт тривалістю до 3 місяців. Контроль за виконанням цієї постанови був покладений на начальників Державної варти. Складені на порушників протоколи мали представлятися губернському старості (у Кам'яній безпосередньо, а в інших місцях через повітових старост) [1, арк. 10; 16, с. 164].

21 червня 1918 р. департамент Державної варти МВС циркулярно повідомив міських отаманів Києва, Одеси, Миколаєва, Севастополя і губернських старост про те, що згідно з резолюцією міністра внутрішніх справ, видання дозволів на всі збори, з'їзди і зібрання знаходиться у компетенції місцевої влади (у Києві, Одесі, Миколаєві, Севастополі – міських отаманів, в інших містах Української Держави – губернських старост), яка, зважаючи на військове становище, повинна про всі дозволи повідомляти губернським і міським (у Києві, Одесі, Миколаєві і Севастополі) комендантам. Даний циркуляр було розіслано у повіти Поділля 3 липня 1918 р. [1, арк. 12]. На запит з Ямполья повідомити, котра з отриманих постанов (16 червня чи 3 липня 1918 р.) повинна виконуватися, було роз'яснено від імені губернського старости: циркуляр департаменту Державної варти має на увазі збори, з'їзди і зібрання, метою яких є обговорення різних питань, а обов'язкова постанова – вечірки, спектаклі, бали тощо, котрі не торкаються жодних обговорювань [1, арк. 14-14 зв., 15].

Наприкінці липня 1918 р. департамент загальних справ МВС надіслав обіжник губернським старостам та міським отаманам, який роз'яснював умови надання дозволів на зібрання професійним робітничим організаціям [1, арк. 17]. На прохання Міністерства народної освіти МВС пропонувало губернським старостам та міським отаманам підтримувати наукові, культурно-просвітні товариства та вчительські спілки у їх діяльності [1, арк. 23].

У вересні 1918 р. департамент загальних справ МВС розіслав новий обіжник губернським і окружним старостам, столичному і міським отаманам. Залишалося в силі правило, що спілки, товариства, союзи тощо, а також приватні особи, влаштуовуючи з'їзди або зібрання, мають одержувати на це попередній дозвіл. У департаменті загальних справ МВС потрібно було отримувати дозвіл на проведення Всеукраїнських і обласних з'їздів. На зібрання спілок і союзів, членами котрих були лише мешканці певної губернії чи міста, дозволи надавались губернськими і окружними старостами, столичним і міськими отаманами. В обіжнику пропонувалося йти на зустріч при розгляді прохань на дозвіл з'їздів та зібрань спілок і союзів, особливо наукових і культурно-просвітніх товариств, вчительських спілок, а також кооперативів з метою обговорення професійних справ. Забороняти з'їзди і зібрання потрібно було лише у разі припущення протидержавних дій або, коли політичне становище, чи ж інші місцеві обставини не сприятимуть проведенню вище зазначених заходів. Зазначеними принципами слід було керуватися і при наданні дозволів на проведення публічних карнакових зборів на потреби різних організацій [1, арк. 24].

У свою чергу Подільський губернський староста 10 вересня 1918 р. циркулярно повідомив повітових старост та повітових і міських начальників Державної варти про спрощення процедури отримання дозволів. Він наголосив,

що до нього часто поступають клопотання від “Просвіт”, кооперативів та інших просвітніх і наукових товариств про видачу їм дозволів на влаштування вистав, зборів і вечорів, які він після їх розгляду передавав повітовим старостам з повідомленням про те, що не заперечує проведенню вистав чи зборів. Але через проблеми поштово-телеграфного зв’язку ці дозволи часто запізнювалися і товариствам доводилося не раз відкладати запланований захід. Тому, вважаючи такий порядок вкрай незручним та йдучи назустріч цілям товариств, було встановлено наступний порядок в отриманні дозволів на влаштування вистав, вечорів і зборів: за кілька днів до запланованого заходу товариство повинно було повідомити відповідного повітового старосту чи найближчого начальника Державної варти, які у назначений день повинні були командирувати для присутності на зібранні, вечорі чи виставі чина Державної варти [1, арк. 27-27 зв.; 25, с. 138-139].

Незважаючи на втручання старост у роботу, обмеження і навіть заборону їхньої діяльності, на Поділлі продовжували функціонувати органи самоврядування [24, с. 18-19]. Серед питань культурно-мистецької сфери, які доводилося вирішувати міським самоврядуванням, були дозволи на гастролі артистів. Так, у Вінниці протягом 1918 р. розглядалися питання про продовження гастролей у міському театрі єврейської трупи, здачу в оренду приміщення міського театру, про доцільність звільнення благодійних видовищ від міського збору з публічних видовищ і розваг тощо [5, арк. 14-15, 149, 160-162; 203-203 зв.].

До губернського старости часто зверталися з клопотанням окремі особи і організації про дозвіл влаштувати гуляння на користь безробітних колишніх офіцерів, чиновників та інших осіб на новому бульварі у Кам’янець-Подільському. У зв’язку з цим староста навіть планував звернутися до міської управи з тим, щоб вона розглянула дане питання і гуляння на бульварі для нужденних надалі влаштовувало би місто [3, арк. 175-175 зв.].

До канцелярії Подільського губернського старости надходили і прохання про дозволи на відкриття чи продовження діяльності вже існуючих культурно-мистецьких закладів. Так, губернський староста не заперечував щодо відкриття кінематографу у Смотричі за умови дотримання вимог “Нормальних правил по влаштуванню і утриманню театрів кінематографів” від 8 травня 1911 р. Ці правила визначали норми з облаштування приміщення (залу), належне утримання кінематографічного обладнання, вимоги для зберігання кінематографічних фільмів тощо. Клопотання про відкриття кінематографу С.Кисельовим було перепроваджено начальнику повітової міліції [3, арк. 11; 4, арк. 4-6]. У липні завідувач культурно-просвітнім кінематографом відділу Проскурівського союзу “Споживчих Товариств “Самопоміч” просив губернського старосту продовжити дозвіл на функціонування кінематографу. Дане прохання було перепроваджено начальнику Кам’янецької міської Державної варти з проханням дати відповідь “по цьому питанню” [3, арк. 142].

Вінницький повітовий староста надав дозвіл на відкриття з 1 листопада у Вінниці музично-драматичної і кінематографічної студії В.Снарського. Також

відкривалося відділення його кінофабрики. Першими зйомками мали стати види міста і його околиць. В пресі анонсувався майбутній показ відзнятого матеріалу у місцевих кінематографах. На кінозйомки також було надано дозвіл Вінницьким повітовим старостою. Найперше планували відзняти вокзал: прибуття до перону кур'єрського потягу, від'їзд автомобіля з вокзалу до міста. Далі мали фільмувати масток графа З.Грохольського, на що власник дав особисту згоду [27, с. 1-2]. Принагідно зауважимо, що саме В.Снарському серед багатьох претендентів театральна комісія віддала в оренду міський театр терміном на один рік з вересня 1918 р. [11, с. 52].

29 червня 1918 р. на прохання ініціативної групи губернський староста дав дозвіл на відкриття 30 червня Українського національного хору у Кам'янці-Подільському [2, арк. 164; 8, с. 283]. Не заперечував він і щодо концерту Першого Українського національного хору Києва у Пушкінському Народному домі, що був призначений на 23 жовтня 1918 р. [1, арк. 37]. Перший Український національний хор Києва і Український національний хор Кам'янець-Подільського взяли участь у святі відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету 22 жовтня 1918 р., надавши цій події величчя і незабутності. Ректор університету І.Огієнко 23 жовтня виніс хорам подяку за участь у святі [19, с. 351].

Окрім театального гуртка “Просвіти” українські вистави у Кам'янці-Подільському показувало товариство української молоді “Рання Зірка”. 18 липня 1918 р. губернському старості від товариства було надіслано прохання про надання дозволу на показ 20 липня 1918 р. у Пушкінському Народному домі вистави “Нахмарило”. Прибуток з вистави планувалося передати у розпорядження комісії з організації курсів українознавства у Кам'янці-Подільському. Виставу було дозволено, але за “умовою відчиту” до канцелярії губернського старости. 23 липня артистично-музичною комісією товариства у складі голови комісії Корніча і членів комісії Л.Кичинського, Панасюка, О.Гофмана, Ю.Приходька в присутності голови товариства Футоровича було складено акт обрахунку прибутків і витатків вистави. Від проведеного заходу було одержано 1105 карб. прибутку (вхідні квитки – 807 карб., буфет – 15 карб., конфетті і квіти – 283 карб.). Витатки по виставі склали 1094 карб., з яких на музичний супровід вистави товариство витратило 460 карб., оренду приміщення – 200 карб., прокат ламп – 13 карб., за костюми було сплачено 60 карб., за послуги гримера – 35 карб., сплата “благодійного збору” до державної скарбниці склали 80 карб. 70 коп.* тощо. Таким

* Збір з публічних видовищ і розваг у Російській імперії існував з 2-ї пол. XVIII ст. Урегульований законом від 5 травня 1892 р. Благодійним збором на користь “Відомства установ імператриці Марії” обкладалися квитки на всі вистави, концерти, бали, маскаради тощо в театрах, цирках, клубах, садах і т.п. Сплату збору засвідчували особливі марки, які наклеювалися на квитки. Законом від 22 листопада 1915 р. встановлено тимчасовий військовий податок на додаток до благодійного збору. Це викликало занепад театральної діяльності. Тому законом від 30 серпня 1916 р. розмір податку було зменшено. Половина цього податку поступала до державного скарбу як військовий податок, а друга – на користь “Відомства установ імператриці Марії”. У добу Гетьманату був ухвалений закон про оподаткування театральних видовищ і гулянок (14 червня 1918 р.), який замінив та доповнив закони від 22 листопада 1915 р. і 30 серпня 1916 р. [17; 13, с. 108-109].

чином, прибуток склав лише 11 карб., які були передані скарбникові товариства [3, арк. 205-207, 143]. На 11 серпня товариство української молоді “Рання Зірка” прохало дозволу на показ наступної вистави [3, арк. 236].

Подajući прохання про дозвіл на проведення культурно-мистецького заходу, його організаторам потрібно було вказати програму та мету заходу. Так, наприкінці серпня товариство “Просвіта” у Жванці отримало дозвіл на проведення 1 вересня заходу на користь товариства за програмою, яка складалася з вистави “Наталка Полтавка” і дивертисменту. На закінчення заходу планувалися танці [3, арк. 282-283]. З повідомлень подільської преси відомо, що вистава пройшла успішно. Даний захід відвідали і мешканці навколишніх сіл [12]. Відчит від товариства за виставу з наданням пояснень щодо цін на квитки, з врахуванням “благодійного збору” та отриманих прибутків надійшов начальнику Державної варти Жванця 12 жовтня 1918 р. [3, арк. 284-285]. Варто зазначити, що просвітяни Жванця планували відкрити зимовий театр з просторим глядацьким залом, великою сценою, вбиральнями і фойє [11, с. 57].

29 липня правління Гаврилівського товариства “Просвіта” сповістило начальника Державної варти 1-го району Кам’янецького повіту про влаштований ним 21 липня захід у Гаврилівській народній школі. На ньому, окрім вистави, читалися дозволені декламації. Вхідні квитки для глядачів коштували – 1 карб., 2 карб. і 2 карб. 50 коп. Найбільше було продано квитків за найнижчою ціною. Загальний прибуток від заходу склав 151 карб. 50 коп. Начальнику Державної варти товариством було передано 3 зшитки з квитками на вказану суму. Про це було проінформовано канцелярію Подільського губернського старости [3, арк. 118, 120, 123].

У разі не пред’явлення зшитків з використаними квитками та квитанції про сплату театрального податку, здійснювалися примусові дії з його стягнення. Так, не отримавши до середини серпня корінців квитків і сплати “благодійного збору” від Учнівського комітету комерційної школи В.Подгурського за дозволений і проведений 28 липня вечір-виставу, управління міської Державної варти пропонувало начальнику 3-ї дільниці Кам’янець-Подільського витребувати їх та стягнути “благодійний збір”. У разі відмови потрібно було скласти про це протокол, щоб подати до управління Державної варти, попередньо витребувавши корінці квитків та підрахувавши суму збору. Відчит за даний захід був надісланий лише 28 грудня 1918 р. – вже до канцелярії Подільського губернського комісара [3, арк. 150-151, 153-154 зв., 156-157, 159].

Нерідко у пресі інформувалося про перешкоди у культурно-просвітній діяльності “Просвіт” регіону з боку місцевої влади. Так, у журналі “Село” за 5 жовтня 1918 р. повідомлялося, що просвітяни з с.Левади-Карабчієвської Кам’янецького повіту, витративши кошти на підготовчу роботу, не змогли поставити жодної вистави через неможливість отримати дозвіл на неї [26]. Але поміж наданих дозволів Подільським губернським старостою знаходимо повідомлення за 17 червня 1918 р., яким було дозволено влаштувати виставу товариству “Просвіта” с.Левади-Карабчієвської на його прохання від 21 травня 1918 р. [3, арк. 44]. У

вересні 1918 р. департамент Державної варті МВС звернувся з проханням до губернського старости Поділля перевірити відомості департаменту позашкільної освіти Міністерства народної освіти про те, чи дійсно Брацлавський повітовий староста перешкоджає скликанню зборів членів товариства “Просвіта” та Кам’янецький повітовий староста не дозволяє постановку вистав Лянцкорунському товариству “Просвіта” [2, арк. 447-447 зв.].

Стосовно заборони Лянцкорунському товариству “Просвіта” вистав “По ревізії” і “Москаль-чарівник”, повітовий староста відповів, що ним дійсно 20 червня 1918 р. було отримано телефонограмою клопотання від представника товариства про дозвіл вистави на 25 червня. Але через те, що клопотання не було оплачено гербовим збором і не було вказано розпорядника, воно не розглядалося. Повітовий староста наголосив, що 23 липня було отримано нову заяву про дозвіл вистави на 28 липня, вже з оплатою гербового збору та зазначенням відповідального розпорядника, яку й було задоволено та повідомлено про це начальнику Кам’янецької повітової Державної варті [2, арк. 482-482 зв.]. Проте переписка щодо отримання дозволу на вище зазначенні вистави свідчить, що письмове звернення Лянцкорунського товариства “Просвіта” повітовий староста отримав 25 червня, але залишив його без розгляду через пізнє отримання. Тоді ж голова Ради товариства прохав дозволу для проведення вистав 30 червня, на що отримав знову ж таки відмову [25, с. 89]. 26 червня клопотання про дозвіл поставити вистави було надіслано губернському старості Поділля з наступним поясненням: “Кам’янецький Повітовий Староста без ніякої причини не дозволяє поставити ... 30 зього червня спектакль. ... Мало бути поставлено: “Москаль-Чарівник” і “По ревізії” Котлярєвського. А також не розрішає співати хор, котрий вже давно організований Т[овариств]ом і котрий являється також і церковним хором. ... хор ніяких революційних пісень не співає, а тільки прості народні ...”. Не маючи заперечень до постановки вистав і проведення співанок С.Кисельов перепровадив дане клопотання на розгляд повітовому старості. І лише після цього товариство “Просвіта” отримало необхідний дозвіл [25, с. 89-90, 3, арк. 54]. 14 липня 1918 р. Кам’янецький повітовий староста, отримавши телефонограму від того ж товариства про дозвіл поставити цього дня вистави “По ревізії” і “Бувальщина”, відповів: “По телефону распоряджений не даю и заявлений подобного рода не принимаю. А.Подерни. 14/VII – 1918 г.” [25, с. 94]. Товариство отримало дозвіл на проведення вистав “По ревізії” і “Бувальщина” на 28 липня 1918 р. лише 23 липня, надіславши повітовому старості письмове звернення [25, с. 96-97].

До канцелярії губернського старости від єврейських організацій і приватних осіб часто надходили прохання про дозвіл на показ вистав єврейською мовою та інші мистецькі заходи. Так, про дозвіл на показ вистави “Хася Сиротка” 18 травня 1918 р. в народній єврейській школі у Жванці губернський староста просив сповістити організаторів начальника Кам’янецької повітової міліції. При цьому наголошувалося, щоб “обрахунок з оправдуючими документами” з вистави був надісланий до канцелярії старости [3, арк. 7-9, 12, 41]. Губернський

староста дозволив провести у Кам'янці-Подільському духовний концерт на прохання Єврейського духовного хору при Кам'янецькій великій синагозі, концерт на прохання диригента єврейської народної музики в Кам'янці К.Гур-фінкеля [3, арк. 55, 56]. На 17 серпня 1918 р. спортивний клуб "Маккабі" у Кам'янці-Подільському прохав дозволу на проведення вечору з виставою і танцями на свою користь в приміщенні єврейської дешевої їдальні [3, арк. 345].

Траплялися випадки самоуправства місцевих чиновників, які довільно трактували своє право на видання відповідних дозволів. Так, до Міністерства єврейських справ надійшло повідомлення з Гайсина про відмову начальника міліції видати дозвіл на благодійну виставу єврейською мовою. Київська газета "Последние новости" повідомила, що він мотивував свою відмову тим, що "тепер єврейській мові не дозволяється". Урядовці сповістили про це повітового старосту, вказавши на незаконність дій начальника міліції по відношенню до єврейського населення [21].

Дозвіл на проведення "Палестинського тижня" протягом 24–31 серпня 1918 р. увсіх подільських містах і містечках був даний губернським старостою Подільському губернському Комітету Сіоністської організації на підставі довідки МВС до Центрального бюро Сіоністської організації. У довідці зазначалося, що згідно наказу міністра внутрішніх справ, зі сторони міністерства до влаштування лекцій, зібрань, карнавкових зборів та інших заходів на користь Сіоністської організації перешкод принципово не було. Проте за дозволом в окремих випадках належало звертатися до місцевої влади, тобто у Києві, Одесі, Миколаєві і Севастополі до міських отаманів та в інших містах Української Держави до губернських старост. Програма "Палестинського тижня" включала серед іншого показ вистав, влаштування вечорів з "живими картинками", музикою та піснями [3, арк. 243-244, 246]. Так, у Вінниці протягом "Палестинського тижня" були зіграні вистави "Доктор" і "Мазль Тов" у Народному домі (26 серпня) і "Цузейт ун Цушпрейт" у міському театрі (30 серпня); у Кам'янці-Подільському показали виставу "Іоел" в театрі "Гігант" (26 серпня) [11, с. 59].

31 травня 1918 р. завідуючий польським початковим училищем у Городку С.Новицькій отримав дозвіл на влаштування аматорських вистав і одноденного карнавкового збору (13 червня) на користь польського навчального закладу і громадської бібліотеки. Після показаної 9 червня вистави було отримано прибутку 446 руб. (444 руб. – за квитки, 2 руб. – пожертвувань). Видатки по виставі склали 286 руб.: 41 руб. 50 коп. за роботу режисера, 50 руб. – перукаря, 5 руб. 25 коп. – хореографа, 40 руб. коштували типографські послуги, 18 руб. 25 коп. було витрачено на керосин під час репетицій тощо. Чистий прибуток склав 160 руб. Його розподілили між драматичною секцією (40 руб.) та 120 руб. передали під розписку касиру польського навчального закладу [3, арк. 13-14, 25-25 зв.].

Частими були звернення про надання дозволів на проведення однієї чи кількох вистав, які надходили від окремих артистів та представників аматорських труп. Так, дозволи були надані губернським старостою артистам О.Арказанову, Ковлевському, артисту "руської драми" М.Раєву, уповноваженому польської

трупи Г.Яблонському, уповноваженому гуртка артистів і аматорів Г.Загорняку. Представнику товариства військовослужбовців Афанасьєву на постановку п'єси "Дні нашого життя" в Тульчині надав дозвіл губернський староста, оскільки повітовий староста не мав переліку дозволених цензурою п'єс і тому не наважувався дати необхідний дозвіл [3, арк. 52, 287, 135, 82, 55, 129, 279, 280]. Подільським губернським старостою нерідко перенаправлялися клопотання на розгляд до відповідних повітових старост з поміткою, що він не заперечує щодо проведення згаданих заходів [3, арк. 51, 54, 61, 137]. Всього ж, за підрахунками А.Антонишина, Подільським губернським старостою було надано близько 540 дозволів на проведення різних зборів, з'їздів і зібрань [6].

Отже, у добу гетьманату проведення всіх зборів, з'їздів і масових заходів на території Української Держави пильно контролювалося державною владою та місцевим самоврядуванням. Місцеві органи влади могли забороняти проведення вистав культурно-просвітніми товариствами та професійними і аматорськими творчими колективами. Від такого надмірного контролю особливо потерпали культурно-просвітні товариства та приватні особи, які планували проведення культурно-мистецьких заходів.

Список використаних джерел і літератури

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (далі – ЦДАВО) України, ф. 1793, оп. 1, спр. 138, 45 арк.
2. ЦДАВО України, ф. 1793, оп. 1, спр. 139, 493 арк.
3. ЦДАВО України, ф. 1793, оп. 2, спр. 25, 379 арк.
4. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО), ф. Д-255, оп. 1, спр. 24, 7 арк.
5. ДАВО, ф. Д-262, оп. 1, спр. 28, 234 арк.
6. Антонишин, А. Діяльність просвітніх організацій на Поділлі в добу Гетьманату П.Скоропадського / А. Антонишин // Вісник Київського національного лінгвістичного університету: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/histori/86/15665-diyalnist-prosvitnix-organizacij-na-podilliv-dobu-getmanatu-p-skoropadskogo.html>
7. Антонишин, А. П. Поділля в добу гетьманату П.Скоропадського: автореф. дис... канд. іст. наук / Антонишин Андрій Павлович. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І.Огієнка, 2010. – 19 с.
8. Бачинська, О. М. Кам'янець-Подільський Український національний хор за доби гетьманату П.Скоропадського / О. М. Бачинська // Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2012. – Т. 19: 130-річчю від дня народження Івана Огієнка присвячується. – С. 281-288.
9. Бачинська, О. М. Культурно-мистецька Вінниця у добу гетьманату П.Скоропадського / О. М. Бачинська // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Вінниця, 2013. – С. 325-331.
10. Бачинська, О. Культурно-мистецьке життя Могилева-Подільського в добу гетьманату П.Скоропадського за матеріалами газети "Жизнь Подолии" / О. Бачинська // Четверта Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція (28–29 вересня 2012 року). – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. – С. 200-205.

11. Бачинська, О. М. Театральне життя на Поділлі у добу гетьманату П.Скоропадського / О. М. Бачинська // Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіом, 2013. – Т. 20: 95-річчю заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету присвячується. – С. 50-61.

12. Вистави в Жванці. По Поділля // Село (Кам'янець). – 1918. – 28 вересня. – С. 23.

13. Гай-Нижник П. П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.) / Павло Павлович Гай-Нижник. – К., 2004. – 430 с.

14. Галатир, В. В. Становлення та функції місцевих органів державної влади на Правобережній Україні у період гетьманату П.Скоропадського / В. В. Галатир // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – Вип. 4: На пошану професора А.О.Копилова. – С. 328-336.

15. Герасимов, Т. Ю. Соціально-побутова історія подільських міст доби гетьманату П.Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.): автореф. дис... канд. іст. наук / Герасимов Тимофій Юрійович. – Черкаси: Черкас. нац. ун-т ім. Б.Хмельницького, 2013. – 20 с.

16. Діяльність місцевих органів державної влади на Правобережжі у добу Гетьманату Павла Скоропадського. Збірник документів, матеріалів та світлин / [упоряд. В. В. Галатир, Ю. В. Олійник, Т. Д. Павлунішена]. – Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2014. – 310 с.

17. Жуковский, Э. А. Сбор с публичных зрелищ и увеселений. (Исторический очерк) / Э. А. Жуковский // Русская старина, 1893. – Т. 77. – № 2. – С. 481-487. – Сетевая версия – М. Вознесенский 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://memoirs.ru/texts/Sbor_RS93T77N2.htm

18. Завальнюк, О. М. Земства Поділля в добу Української революції 1917–1920 рр. / О. М. Завальнюк, В. Б. Стецюк. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 220 с.

19. Завальнюк, О. М. І.Огієнко і національно-культурне відродження на Поділлі: хроніка діяльності (1918 р.) / О. М. Завальнюк // Матеріали Х-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. кол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич та ін. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, 2000. – С. 342-356.

20. Завальнюк, О. М. Подільські містечка в добу Української революції 1917–1920 рр.: [монографія] / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарницький. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. – 320 с.

21. Запрещение спектакля. Театр // Последние новости (Київ). – 1918. – 9 липня. – С. 4.

22. Кравчук, О. М. Діяльність владних структур української держави на Поділлі у національно-культурній сфері / О. М. Кравчук, Н. М. Марценюк // Освіта, наука і культура на Поділлі: збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: Оіом, 2008. – Т. 11: Матеріали сьомого круглого столу “Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі”. Присвячено 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету. – С. 225-240.

23. Леміжанська, О. Органи місцевого самоврядування в державно-політичній

моделі гетьманату П.Скоропадського (квітень-грудень 1918 року) / О. Леміжанська // Український історичний збірник. – К., 2010. – Вип. 13. – С. 193-201.

24. Лозовий, В. С. Поділля в період гетьманату (1918 р.): Навчально-методичний посібник / В. С. Лозовий. – Кам'янець-Подільський: "МЕДОБОРИ" (ПП Мошак М.І.), 2007. – 36 с.

25. "Трєсвітї" Поділля в дєбу Української рєволюції (1917–1920): збірник документів і матеріалів / упорядкування, вступна стаття В. Адамського, Б. Кришука. – Кам'янець-Подільський: "Медобори-2006", 2014. – 571 с.

26. С. Левада-Карабчєвська Кам'янецького пов. По Поділля (від власних дописувачів) // Село (Кам'янець). – 1918. – 5 жовтня. – С. 25.

27. Слово Подоли (Вінниця). – 1918. – 27 вересня. – 2 с.

Olesya Bachynska

The order of receiving of permissions for the cultural and art measures in the time of Hetmanat of P.Skoropadsky (on the example of Podillya)

Cultural and enlightenment societies, creative groups and individual artists in the time of Hetmanat of P.Skoropadsky could act only when they receive the special permissions from the state authorities. The order and procedure of receiving of the needed permissions and also fulfilling of the state control over conducting of the cultural and art measures in the Ukrainian State has not been a subject of a special research yet. The article shows the activity of the local state authorities on the example of Podillya concerning giving the permissions for conducting of the cultural and art measures and opening of the establishments of cultural and art direction.

The order and procedure of receiving of the needed permissions for theatrical performances, concerts and other measures is clarified on the basis of complex of the published and archival sources. It is pointed out that the order and procedure of giving out of the permissions for conducting of the cultural and art measures was regulated by the laws and circulars of the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian State and also by the prescripts of the province headman of Podillya. The examples of the appeals of the cultural and enlightenment societies and individual persons concerning conducting of the cultural and art measures and appropriate actions of the local state authorities are given. The kinds, methods and forms of the state control over conduction of the cultural and art measures are shown. In particular it is pointed out on the necessary reporting and explanations concerning the conducted performances, concerts etc. which had to be presented to the local state authorities by the organizers of measures. The liability for evasion or untimely giving of reporting to the chancery of the province headman of Podillya by the organizers of the cultural and art measures is clarified.

The material exposed in this article gives an opportunity to reflect the cultural and enlightenment and art activity on Podillya in the time of Hetmanat of P.Skoropadsky more fully.

Keywords: *permission, reporting, performance, cinematograph, concert, Podillya, Hetmanat of P.Skoropadsky.*

А.М.Бачинская

Порядок получения разрешений на культурно-художественные мероприятия в период гетманата П.Скоропадского (на примере Подолья)

Культурно-просветительные организации, творческие коллективы и отдельные артисты в период гетманата П.Скоропадского могли осуществлять деятельность лишь после получения ими специальных разрешений от государственных органов власти. Порядок и процедура получения необходимых разрешений, а также осуществление государственного контроля над проведением культурно-художественных мероприятий в Украинской Державе еще не были предметом специального исследования. В статье показано деятельность местных государственных органов власти на примере Подолья по предоставлению разрешений на проведение культурно-художественных мероприятий и открытие заведений культурно-художественного направления.

На основании комплекса опубликованных и архивных источников выяснено порядок и процедуру получения необходимых разрешений на театральные представления, концерты и другие мероприятия. Указывается, что порядок и процедура выдачи разрешений на проведение культурно-художественных мероприятий регулировались законами и циркулярами Министерства внутренних дел Украинской Державы, а также распоряжениями Подольского губернского старосты. Приведены примеры обращений культурно-просветительных организаций и отдельных лиц на проведение культурно-художественных мероприятий и соответствующих действий местных органов государственной власти. Также показаны виды, методы и формы государственного контроля над проведением культурно-художественных мероприятий. В частности, указывается на обязательную подотчетность и объяснения о проведенных спектаклях, концертах и т.п., которые должны были подавать организаторы мероприятий местным органам государственной власти. Выявлена ответственность за уклонение или несвоевременную подачу организаторами культурно-художественных мероприятий отчетности в канцелярию Подольского губернского старосты.

Изложенный в статье материал дает возможность более полно отобразить культурно-просветительную и художественную деятельность на Подолье в период гетманата П.Скоропадского.

Ключевые слова: *разрешение, отчет, спектакль, кинематограф, концерт, Подолье, гетманат П.Скоропадского.*

Одержано 3 червня 2014 року